

0 BD

Hoofdkantoor

Postbus 14208
3508 SH Utrecht
Pallas Athenedreef 27
3561 PE Utrecht
T 030 234 01 16
F 030 231 76 55
E info@slachtofferhulp.nl
W www.slachtofferhulp.nl

Hulpverlening

0900 01 01 (lokaal tarief)

Ministerie van Veiligheid en Justitie
De heer mr. F. Teeven, staatssecretaris
Postbus 20301
2500 EH 's-Gravenhage

Utrecht, 2 december 2013

Behandeld door:

Uw kenmerk:

Ons kenmerk:

Betreft:

Conceptwetsvoorstel: wijziging van het Wetboek van strafvordering ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces en wijziging van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter uitbreiding van de mogelijkheid van uitkering aan nabestaanden

Geachte heer Teeven,

Bij brief van 5 oktober 2013 heeft u Slachtofferhulp Nederland om advies gevraagd over het bovenvermeld conceptwetsvoorstel. Ik voldoe graag aan uw verzoek.

Adviesrecht

Het wetsvoorstel beoogt naast het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden tevens een adviesrecht in het leven te roepen (Artikel I). Dit adviesrecht komt er op neer dat degenen die bevoegd zijn gebruik te maken van het spreekrecht op de terechtzitting ook hun opvatting kenbaar kunnen maken over de omvang van de bewezenverklaring, de kwalificatie van het feit, de schuld van de verdachte en de passende straf. Slachtofferhulp Nederland is blij met de voorgestelde uitbreiding van de inhoud van het spreekrecht en ondersteund deze van harte. De uitbreiding komt tegemoet aan de behoefte van een groep spreekgerechtigden. Zij willen zich niet alleen beperken tot de gevolgen van het misdrijf, maar vaak ook uitlaten over de gewenste straf en over toedracht of verloop van het misdrijf (zie: K. Lens, A. Pemberton & M. Groenhuijsen, *Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?* Tilburg: Intervict/WODC 2010, p. 60). De beperking van het huidige spreekrecht vormt voor sommige slachtoffers ook een reden om geen spreekrecht uit te oefenen.

In de praktijk beperken slachtoffers zich dan ook vaak niet tot het spreken over de gevolgen van het misdrijf. Zij spreken over de gewenste strafmaat of over de feiten van het misdrijf en verwerpen zich soms tegen verklaringen van de verdachte door deze als leugens aan te duiden. Dit blijkt voor de rechter overigens zelden reden te vormen om in te grijpen of voor de verdediging om hiertegen te protesteren (Lens e.a. p. 80-81). Aan deze praktijk wordt met dit wetsvoorstel tegemoet gekomen. Hierdoor is het slachtoffer niet langer afhankelijk van de goedwillendheid van de rechter.

Door het voorstel wordt ook tegemoet gekomen aan het eerder door Slachtofferhulp Nederland bepleite voorstel om het spreekrecht zoals dat nu is te behouden en daarnaast een spreekrechtplus in het leven te roepen (nu: adviesrecht genoemd). Hierdoor kunnen slachtoffers die niet het risico willen lopen naar aanleiding van hun verklaring aan de tand te worden gevoeld, het spreekrecht op de oude voet uitoefenen. Slachtoffers die zich over meer willen uitlaten dan de gevolgen van het misdrijf kunnen dit doen middels het adviesrecht. Hierbij moeten zij er rekening mee houden dat, afhankelijk van de inhoud, hun verklaring dan reden kan zijn tot een (scherpe) reactie van de verdediging, nadere vragen of zelfs het oproepen van het slachtoffer als getuige. Dit kan een onplezierige ervaring zijn en leiden tot secundaire victimisatie. Een slachtoffer dat gebruik maakt van het adviesrecht dient dus goed te worden voorgelicht, geadviseerd en voorbereid, zodat hij een afgewogen beslissing kan nemen op welke wijze hij het spreekrecht en adviesrecht invult. Slachtoffer Nederland kan het slachtoffer hierbij ondersteunen. Een dergelijke gang van zaken past goed bij het uitgangspunt van zelfredzaamheid van slachtoffers, waarbij zij zelf geïnformeerd beslissen op welke wijze zij willen participeren in het strafproces. Overigens mag aangenomen worden dat slachtoffers zich over het algemeen op de wijze willen uitlaten zoals naar voren komt in het al genoemde onderzoek van Lens e.a. Dit zal ook in de nieuwe situatie waarbij het slachtoffer adviesrecht heeft dan niet vlug een reden vormen om het slachtoffer nader te bevragen.

Gemachtigde

Het adviesrecht is in het voorstel verbonden met de vragen in artikel 350 Sv. In verband hiermee is tevens voorgesteld in artikel 359, tweede lid, Sv op te nemen dat de rechter op een door het slachtoffer naar voren gebracht uitdrukkelijk onderbouwd standpunt in het vonnis moet responderen. Slachtofferhulp Nederland acht dit een logisch gevolg van het adviesrecht en een voor het slachtoffer belangrijke bepaling. Het slachtoffer heeft recht op een antwoord (motivering) als hij een standpunt met uitdrukkelijke onderbouwing naar voren brengt. De motivering van de beslissing op een dergelijk standpunt in een vonnis zal kunnen bijdrage aan het gevoel van het slachtoffer dat hij is gehoord en serieus wordt genomen (procedurele rechtvaardigheid).

Het voorgestelde adviesrecht kan, net als het spreekrecht, door een gemachtigde, een advocaat of een andere rechtshulpverlener worden uitgeoefend. Dit is vooral van belang als het slachtoffer met het adviesrecht juridische of inhoudelijke argumenten naar voren wil brengen. Een rechtshulpverlener zal de discussie met de verdediging of officier van justitie hierover in het algemeen beter kunnen voeren. Dit kan worden gezien als juridisering van de positie van het slachtoffer. Als hij zich goed vertegenwoordigd voelt door zijn gemachtigde is dit niet erg. Het slachtoffer kan bovendien zelf zijn hart luchten met zijn spreekrecht. Wel is van belang dat het slachtoffer door zijn gemachtigde goed wordt geïnformeerd en de te bewandelen weg in goed overleg wordt vastgesteld. Deze gang van zaken zal, naar kan worden verwacht, vooral aan de orde zijn als het slachtoffer zich niet voldoende vertegenwoordigd voelt door de officier van justitie. Dit kan zijn omdat de officier van justitie een andere visie op de strafzaak heeft dan het slachtoffer, maar het kan ook zijn dat een officier zich te weinig gelegen laat liggen aan het slachtoffer. Het is in beide gevallen goed dat het slachtoffer dan zijn eigen geluid kan laten horen, eventueel door zijn gemachtigde. Dit betekent vormt daarmee een belangrijke stap voor de emancipatie van het slachtoffer in het strafproces.

Tevens kan het adviesrecht een prikkel vormen voor een officier van justitie om zich goed op de hoogte te stellen van de mening van het slachtoffer over de strafzaak. Dit blijkt in de praktijk niet voor iedere officier even vanzelfsprekend.

Heeft het slachtoffer bijvoorbeeld nog een aanvullende verklaring over de feiten van de strafzaak dan ligt het voor de hand dat de officier, indien dat van belang is, het slachtoffer in het vooronderzoek aanvullend laat verklaren. Een officier zal niet graag met nieuwe feiten op de zitting willen worden geconfronteerd. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld als het slachtoffer graag een contactverbod als bijzondere voorwaarde of als maatregel opgelegd ziet. Het ligt op de weg van de officier voor deze wens van het slachtoffer een open oor te hebben en eventueel de gevraagde voorwaarde of maatregel te vorderen. Uiteraard kan hij redenen hebben om dit niet te willen doen. Dit zal hij dan aan het slachtoffer kunnen uitleggen. Hij zal echter niet graag onverwacht op de zitting willen worden geconfronteerd met een goed gemotiveerd advies van het slachtoffer aan de rechter om een straatverbod op te leggen, omdat hij eerder niet naar het slachtoffer heeft geluisterd.

De voorgestelde situatie van het slachtoffer met een rechtshulpverlener die het adviesrecht uitoefent doet enigszins denken aan de mogelijkheid in Duitsland voor het slachtoffer om zich in bepaalde gevallen als Nebenkläger aan te sluiten als het openbaar ministerie vervolging instelt. In Duitsland is dan altijd vertegenwoordiging door een advocaat vereist. Het slachtoffer heeft dan als Nebenkläger het recht zich onder meer uit te laten over bewijs en gewenste straf. Recent onderzoek wijst erop dat ook deelname op deze wijze een positieve uitwerking heeft op het slachtoffer (zie: Helmut Kury & Michael Kichling, *Accessory Prosecution in Germany: Legislation and Implementation*, in: E. Erez, M. Kichling & J-A Wemmers, *Therapeutic Jurisprudence and Victim Participation in Justice*, Durham: Carolina Academic Press 2011, p. 41 - 65).

Overigens kan het slachtoffer zich ook nu al uitlaten over de inhoud van de strafzaak. Het slachtoffer heeft namelijk de mogelijkheid om stukken aan het dossier toe te voegen die hij relevant vindt voor de beoordeling van de strafzaak (artikel 51b, tweede lid, Sv). Dit kan een schriftelijke slachtofferverklaring zijn, maar ook andere stukken. Deze stukken kunnen bovendien tot het bewijs worden gebezigd van het tenlastegelegde op de voet van art. 344, eerste lid onder 5° Sv (HR 11 oktober 2011, LJN BR2359). En voorts staat het de rechter ook vrij op de inhoud van een schriftelijke slachtofferverklaring acht te slaan voor zover in die verklaring opmerkingen over de op te leggen straf voorkomen (HR 6 november 2012, LJN BX8471). In dit licht is de invoering van adviesrecht minder verstrekkend dan het in eerste instantie lijkt. In de praktijk wordt van deze mogelijkheid overigens weinig gebruik gemaakt.

Tweefasenproces

In de conceptmemorie van toelichting wordt uitgebreid ingegaan op het tweefasenproces en op het rapport van B.F. Keulen, A.A. van Dijk, E. Gritter, N.J.M. Kwakman & K. Lindenberg, *Naar een tweefasenproces? Over voor- en nadelen van een strafproces in twee fasen, in relatie tot de posities van slachtoffer en verdachte*, Groningen: RUG/WODC 2013.

Slachtofferhulp Nederland steunt de beslissing om geen tweefasenproces in te voeren. In de discussie over de inhoudelijke uitbreiding van het spreekrecht is regelmatig naar voren gebracht dat het (uitgebreide) spreekrecht in strijd is of althans op zeer gespannen voet staat met de onschuldpresumptie. Voorts zou het voor het slachtoffer belastend zijn spreekrecht uit te oefenen als de schuld van de verdachte nog niet vast zou staan of dat hij secundair gevictimiseerd zou kunnen worden als de verdachte alsnog zou worden vrijgesproken. Daarom is wel gesuggereerd dat het spreekrecht tijdens een tweede fase, nadat is vastgesteld dat de verdachte het misdrijf had begaan, zou moeten worden uitgeoefend. Slachtofferhulp Nederland heeft zich eerder tegenstander verklaard van een tweefasenproces om de navolgende redenen (zie ook bijlage 2 bij voornoemd rapport van Keulen e.a.).

Slachtofferhulp N e d e r l a n d

Een verdachte dient uiteraard juridisch voor onschuldig te worden gehouden tot hij door de rechter schuldig is bevonden. Maar de onschuldpresumptie vormt naar onze mening geen zwaarwegend argument tegen uitoefening van het spreekrecht en adviesrecht. Immers, ook de officier van justitie geeft een oordeel dat hij de verdachte schuldig acht. De vraag is waarom een slachtoffer als procesdeelnemer dit niet ook zou mogen. Zoals een slachtoffer zich er op moet voorbereiden dat een verdachte misschien het misdrijf ontkent of een heel ander beeld geeft van de zaak, zo moet een verdachte zich er op voorbereiden dat de officier van justitie of het slachtoffer zijn verklaring in twijfel kan trekken.

De rechter mag uiteraard niet van (enige schijn van) vooringenomenheid blijf geven, maar dit betekent niet dat hij geen ruimte mag geven aan een in de wet neergelegd spreekrecht en adviesrecht van het slachtoffer. Slachtofferhulp Nederland heeft er ook zeker oog voor dat het soms ingewikkeld kan zijn om empatisch om te gaan met het slachtoffer zonder de verdachte het idee te geven dat de rechter zich al een oordeel heeft gevormd. Dat geldt echter nu ook al en de zittende magistratuur blijkt daar toch goed tot toe in staat.

Een belangrijke functie van het spreekrecht is dat een slachtoffer zich gehoord en erkend voelt (procedurele rechtvaardigheid). Aan deze functie zou sterk afbreuk worden gedaan indien het slachtoffer tijdens een eerste gedeelte van het strafproces zou worden buitengesloten en pas als "echt" slachtoffer zou worden erkend nadat de verdachte schuldig is verklaard. Het slachtoffer zou dan tot aan de bewezenverklaring als vermoedelijk slachtoffer worden behandeld, met als risico dat hij tot dat moment met onvoldoende erkenning wordt bejegend. Dit staat ook op gespannen voet met de verplichting tot correcte bejegening van het slachtoffer die onder andere voortvloeit uit artikel 1 van het EU-Kaderbesluit slachtofferzorg alsmede uit artikel 1 van de komende EU-Richtlijn slachtofferzorg. (Vgl. M. Groenhuijsen & R. Letschert, *Over spreekrecht plus en een twee fasen proces, Dilemma's bij een verantwoorde hervorming van het strafprocesrecht*, in: M. Groenhuijsen, R. Letschert & S. Hazenbroek, *KLM Van Dijk, Liber Amicorum prof. dr. Mr. J.J.M. van Dijk*, Nijmegen: WLP 2013, met name p. 146 – 149.)

De stelling dat slachtoffers de uitoefening van het spreekrecht in een situatie waarin de verdachte nog niet schuldig is verklaard als belastend zouden ervaren herkent Slachtofferhulp Nederland niet. Ons zijn ook geen gegevens bekend die dit idee onderschrijven. De twee Nederlandse onderzoeken over het spreekrecht laten niet zien dat dit een knelpunt is. (Zie: S.B.L. Leferink & K.H. Vos, *Spreekrecht en schriftelijke slachtofferverklaring: recht of kans?*, Utrecht: Slachtofferhulp Nederland 2008, p. 47 en het eerdergenoemde onderzoek van K. Lens e.a., met name p. 84 – 86.) Voor zover het risico op secundaire victimisatie als argument wordt gebruikt om het slachtoffer pas tijdens een tweede fase van het strafproces aan het woord te laten, komt dat vreemd voor. Uit de eerdergenoemde onderzoeken is immers in het geheel niet gebleken van secundaire victimisatie als gevolg van het spreekrecht.

Moment van het uitoefenen

In het onderzoeksrapport van Keulen e.a. wordt voorgesteld het adviesrecht (door een advocaat) te laten uitoefenen na het requisitoir. Het huidige spreekrecht wordt vaak uitgeoefend na behandeling van de feiten. Dit is naar de mening van Slachtofferhulp Nederland ook het meest aangewezen moment. Het slachtoffer hoeft dan niet langer te wachten met uitoefening van het spreekrecht dan nodig is. Dat geldt ook als een slachtoffer zelf van het adviesrecht gebruik zou maken. Het zou zeer gekunsteld zijn om het slachtoffer dan voor het spreekrecht en het adviesrecht op verschillende momenten het woord te geven. Als de rechter hiervan afwijkt, ligt het in de rede dat hij dit aan het slachtoffer uitlegt. Dit geldt minder indien een gemachtigde voor het slachtoffer het adviesrecht uitoefent. Dan is het goed denkbaar dat het adviesrecht na het requisitoir wordt uitgeoefend.

Vraagtekens

Tot slot zijn ons nog de volgende zaken in dit verband opgevallen.

- Op p. 2 staat onder C: "Artikel 288a, tweede lid, te luiden:" Hier ontbreekt het woord 'komt' na de tweede komma.
- Op p. 15, laatste alinea, staat dat het slachtoffer wordt beëdigd als hij optreedt als eiser in een aan de strafzaak aangehangen civiele procedure (vordering benadeelde partij). Dit is onjuist. Het slachtoffer als benadeelde partij wordt niet beëdigd.
- Op p. 16, tweede alinea, gaat het over de mogelijkheid dat het slachtoffer als spreekgerechtigde zich kan laten bijstaan door een raadsman. Dit is juist, maar hij kan zich ook door iemand anders laten bijstaan (artikel 51c, eerste en tweede lid, Sv).
- Op p. 22, derde regel van onder, staat dat bij de planning rekening moet worden gehouden met de beschikbaarheid van het slachtoffer en diens raadsman. Naar onze mening moet hier staan: de beschikbaarheid van het slachtoffer en degene die hem bijstaat in de zin van artikel 51c, eerste lid, Sv of hem vertegenwoordigd in de zin van artikel 51c, tweede lid, Sv.

Wet schadefonds geweldsmisdrijven

In Artikel II van het conceptwetsvoorstel wordt het mogelijk gemaakt dat nabestaanden van een slachtoffer dat als gevolg van een overtreding van artikel 6 WVV (dood door schuld in het verkeer) of van artikel 307 Sr (dood door schuld) is overleden ook een uitkering uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven kan worden gedaan. Slachtofferhulp Nederland juicht dat toe. Deze nabestaanden hebben thans geen recht op bijvoorbeeld affectieschade, terwijl hun leed vergelijkbaar is met dat van een nabestaande van slachtoffer van een opzettelijk geweldsmisdrijf.

Ook de verlenging van de indieningstermijn van een aanvraag bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven is een belangrijke verbetering, waardoor slachtoffers die om wat voor reden dan ook lang wachten met een aanvraag toch nog een uitkering en de nodige erkenning krijgen.

Conclusie

Het voorstel legt in de wet neer dat het slachtoffer kan spreken over zaken waar nu al vaak over wil spreken en vaak al contra legem wordt gesproken. Ook geeft het een slachtoffer meer stem als hij aanvullingen of een andere blik heeft op de wijze waarop de strafzaak door het openbaar ministerie wordt behandeld. Dit is een nieuwe stap in de emancipatie van het slachtoffer. Slachtofferhulp Nederland ondersteunt de voorgestelde uitbreiding van het spreekrecht met een adviesrecht daarom van harte.

De wijzigingen van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven komen tegemoet aan een behoefte die in de praktijk bestaat en vormen een belangrijke verbetering voor slachtoffers en nabestaanden.

Naar ik aanneem heb ik u hiermee voldoende geïnformeerd. Uiteraard zijn wij graag bereid ons standpunt nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Algemeen directeur

Afschrift per e-mail:

12/04/2013
12/04/2013

14/4/13
15/02

03/4/13